

Priit Perens Metsaülikoolis: probleem ei seisne kapitalismis, vaid selle vähenemises

10. Metsaülikooli avakõnes sõnas Swedbank Eesti juht Priit Perens, et arenenud maailma probleem ei seisne mitte kapitalismi ummikusse jõudmises, vaid selles, et demokraatlikes riikides on valijate ootused viinud vaba turu olulise piiramiseni mitmetes sektorites ning pannud majandusarengu sõltuma poliitilistest otsustest.

„Madal majanduskasv või lausa majanduslangus ja kasvav ebavõrdsus on tekitanud paljudes arenenud riikides taju, et tegemist on kestva kriisilukorraga. Võib öelda, et tajutud kriis on tegelikult ilmselt suuremgi. Inimesed reageerivad sellele kriisikuvandile mingil moel – lähevad näiteks tänavale või muudavad oma valimiseelistusi. Kuvandit kriisist toetab ka see, et arenev maailm on arenenud riikidele jõudsa sammuga järele võtnud. Sellele, kas tegu on normaalse konvergeerumise või millegi enamaga, pole me liiga palju mõelnud. Nagu ka sellele, kas konvergeeruvad majandusnäitajad või ka väärtused. On riike, kust leiab eest puhta vabaturumajanduse, aga samal ajal võib poliitiliste avalduste tegemine viia trellide taha,“ kõneles Perens. „Kuna tajutakse, et tegu on parandamist vajava olukorraga, otsitakse ka innukalt lahendusi. Nii on levima hakanud ka arvamus, et vaba turg ei kõlba enam majanduse reguleerijana. Sellele tundub ju ka tõestust leiduvat – neil, kes on majandusi tugevamini reguleerinud, läheb täna paremini ja vabal turumajandusel põhinevatel majandustel tundub minevat pigem halvasti.“

„Kapitalismi on defineeritud mitmeti. Minu jaoks on siiski olulisimad märksõnad omandiõigus, isikuvabadused ja vaba turg, mis olid aluseks ka selle ideoloogia edule 19. sajandil. Täna tundub, et isikuvabadused ja vaba turg ei ole majanduslikuks eduks ilmtingimata vajalikud. Arenenud maailma osatähtsus nii maailmamajanduses kui sõjalise jõuna aina kahaneb, samal ajal kasvavad arenevate riikide majandusnäitajad. Samal ajal, kui arenev maailm on kodus 80% maailma rahvastikust, oli nende osakaal globaalsest riigivõlast aastal 2010 ainult 20%. Kui 1978. aastal teenis keskmine ameeriklane umbkaudu 22 korda rohkem kui keskmine hiinlane, siis täna on vahe ainult 4 korda. Kõik see näitab, et maailmas toimub rikkuse ümberjaotumine läänest itta ning arenev maailm tuleb raskustega täna toime paremini kui arenenud riigid. See annab põhjuse küsida, kas 19. sajandil läänemaailmale edu toonud kapitalismi põhimõtted enam ei tööta,“ tõstatab Perens küsimuse.

„Seda küsivad ka lääneriikide valijad, kes pärast 2008. aastat ei näe lähitulevikus enda majandusliku heaolu kasvu, kuid näevad seda arenevates ühiskondades. Kas kapitalism ei peegelda adekvaatselt tänapäeva ühiskondade vajadusi või pole lääne ühiskonnas enam neid vabadusi ja turgu, mis kunagi tegid temast konkurentsivõimelise? Hetkel kasvavad ja oma üleolekut näitavad ühiskonnad enamasti ei jaga lääne väärtusi, ei põhine isikuvabadustel ja vabal turul ega püri ilmtingimata olema demokraatlikud. Paljudes arenevates riikides võib kõneleda erinevatest riigikapitalismi vormidest - kodanikel on küll teatud kontrolli all võimalik ettevõtluses osaleda, samas pole neil lääneriikidega sarnaseid poliitilisi vabadusi, päris vaba siseturgu ja endiselt piiratakse isikuvabadusi,“ loetles Perens mitmetes arenevates riikides täna toimiva ühiskonnakorralduse tunnuseid. „Ka lääneriikide valijaid võib üha enam riigikapitalism, mis tundub ju toimivat. Kui meie poliitikutel pole pakkuda veenvat ideoloogilist platvormi, mis suudab luua usutava visiooni paremast tulevikust, nõuavad valijad neilt lahendusi, mis töötavad paljudes arenevates riikides. See tähendab üha enam riigi kontrolli ettevõtluse, turgude, isikuvabaduste üle. Sellise arengu tulemuseks ongi erinevate populistlike ideede müük valijatele nii uute populistlike erakondade kui ka vanade poliitiliste jõudude poolt. Olgu

siin näideteks rikaste üha kasvav maksustamine, tollide kehtestamine või turgude täiendav kontrollimine-piiramine. Selle kõigega kaugeneme me veelgi meile seni edu toonud ühiskonna ülesehitusest ja ennekõike isikuvabadustest.“

„Lech Walesa sõnas kevadel Tallinnas presidendi kärejatel, et ehkki kommunism on tänaseks läbi kukkunud, pole ka kapitalismil tulevikku. Tema hinnangul isikuvabadustel põhinev ühiskond kaob ning valdavaks saab väärtustel põhinev ühiskond,“ kõneles Perens. „Ma ei ole kindel, et see on nende soov, kes täna demokraatlikes ühiskondades elavad. Seni me ei tea paremini toimivat ja meie väärtushinnangutele vastavat ühiskonnakorraldust kui vabal turul ja isikuvabadustel põhinev. Eeldades, et säilitame tänased väärtushinnangud, ei saa isikuvabadustest taanduvat riigikorda kindlasti pidada soovitud arenguks.“